

MARIAN KONTNY

Rozmiar użytkowania stymulatorem stanu zdrowotnego i sanitarnego lasu

Размер лесопользования — стимулятором здравосостояния и санитарных условий леса

The amount of cut — stimulator of the health and sanitary state of the forest

Powszechne porzekadło mówi, że las pielęguje się siekierą, tak jak wiadomym jest, że wyręb starodrzewu stwarza warunki do odtworzenia lasu.

Te prawdy mają jednak tylko wówczas racje, gdy są stosowane we właściwy sposób, zgodnie z wszelkimi zasadami zagospodarowania lasu.

Stąd też w przypadku prawidłowego pielęgnowania lasu, właściwego użytkowania rębego — zgodnie z planami urządzania gospodarstwa leśnego i jego etatami — las z wyjątkiem obszarów z objawami patologicznymi powinien być stale utrzymany we właściwym stanie sanitarnym i zdrowotnym.

Gorzej natomiast się dzieje, kiedy presja użytkowania lasu, pozyskania określonych sortymentów i gatunków czy też masy znacznie przekraczającej etat dominują nad racjami hodowli lasu.

Następuje wówczas destrukcyjne działanie w gospodarce leśnej, powodujące znaczne jej rozchwianie, osłabienie całego zbiorowiska leśnego, jakim jest las.

Nadmierne użytkowanie rębne lub niewłaściwy sposób jego wykonywania (rębnie poszerzone, zręby letnie, zbyt krótki nawrót cięć), łamie ustalony przez plan gospodarczy ład czasowy i przestrzenny, stwarzając możliwości powstania większych szkód ze strony wiatrów wywalających. Podobnie kierowanie się potrzebą pozyskania określonych gatunków czy sortymentów niweczy, szczególnie przy rębinach złożonych, zupełnie racje hodowlane, gdzie zachodzi konieczność uwzględnienia przede wszystkim wymogów młodego pokolenia, tj. jego osłony, osłaniania czy obsiewu.

Podobnie w użytkowaniu przedrębnym katastrofalne skutki powoduje niewłaściwie wykonana trzebież, jak również nagromadzenie większych obszarów leśnych z zaniedbaniami pielęgnacyjnymi.

Niewłaściwe pielęgnowanie drzewostany lub też zupełnie nie pielęgnowane w pierwszej kolejności ulegają szkodom ze strony okiści, czy też silnych wiatrów. Ponadto drzewostany te stają się źródłem wydzie-

lania nadmiernych ilości posuszu, który w tym przypadku stwarza potencjalne zagrożenie ze strony szkodników wtórnych.

Wobec tych oczywistych i stwierdzonych faktów jasne jest, że stymulatorem stanu sanitarnego lasu staje się rozmiar użytkowania, który nakreśla politykę i nadrzędne racje gospodarki leśnej, podtykowane przestrzennością lasu, ujmując go nie jako odosobniony tylko drzewostan, ale jako kompleks wielkoobszarowy.

W tej sytuacji sprawą zasadniczą staje się potrzeba pełnego respektowania planów urządzania gospodarstwa leśnego.

Zarówno przekroczenie, jak niewykonanie rozmiaru użytkowania rębego, czy też w przypadku rębni częściowych, gniazdowych i przedrębowych — ich nierealizowanie w odpowiednim czasie działa wybitnie szkodliwie na gospodarkę leśną. Nagromadzenie większych ilości drzewostanów rębnych powoduje bowiem kumulację starszych drzewostanów, które — jak wiadomo — podlegają stosunkowo silnemu wydzielaniu i stąd stają się producentem wielkowymiarowego posuszu, będącego potencjalnym materiałem dla rozrodu szkodników wtórnych.

Niewykonanie z kolei we właściwym czasie cięć rębnych złożonych jest już często nie do odrobienia na skutek nieodsłonięcia w odpowiednim okresie nalotu, podrostu lub niestworzenia możliwości obsiewu dla drzewostanu macierzystego w roku nasiennym.

Ponadto zbyt długie wyhamowanie pozyskania użytkowania rębego w stosunku do etatu powoduje powstanie szkodliwego w dalekiej przyszłości „progu” — braku lub znacznego zmniejszenia powierzchni danej klasy wieku, jak też ciągłości bieżącej pracy we wszystkich klasach wieku.

Podobne zjawisko może występować również w przypadku przyspieszonego tempa usuwania drzewostanów rębnych.

Plan urządzania lasu przez wprowadzenie ładów czasowych zakłada bowiem równomierne użytkowanie lasu w pewnym okresie, zapewniając ciągłość produkcji oraz równocześnie stałe jej odtwarzanie.

Nadzwyczaj szkodliwym również z punktu ochrony lasu jest stworzenie dużych monokultur jednowiekowych, nie mających odpowiednio zbudowanej struktury ostępowej, tj. odpowiednich przerw w układzie wiekowym drzewostanów, łamiących wiatry wywalające.

Tak więc należy stwierdzić, że konstrukcja planu gospodarczego, budowa ostępów leśnych, wprowadzenie elementu ładów czasowych i przestrzennego rzutu mają bezpośrednio na zadania ochrony lasu w lesie, jak też stąd na jego ogólny stan sanitarny. Las mający prawidłową strukturę ostępową jest nie tylko odporniejszy na działanie wiatrów wywalających, ale też jest zdrowszy z uwagi na duże zróżnicowanie wiekowe, które ogranicza możliwości masowego rozrodu szkodliwych owadów.

Odnosnie do użytkowania przedrębego nadzwyczaj istotne dla utrzymania lasu na odpowiednim poziomie sanitarnym jest stałe wykonywanie czyszczeń i trzebieży w poszczególnych klasach wieku, zgodnie z etatami powierzchniowymi planu gospodarczego, zgodnych z potrzebami hodowlanymi i sanitarnymi.

W przypadku prymatu użytkowania lasu, nacisku na pozyskiwanie określonego sortymentu oraz braku zbytu w dostatecznej ilości mało-

wymiarowych sortymentów zazwyczaj intensywniej są pielęgnowane starsze klasy wieku przy równoczesnym zaniedbywaniu wykonywania cięć pielęgnacyjnych w drzewostanach młodszych.

Obserwuje się często przerzedzenie starszych klas wieku przy równoczesnym zaniedbaniu i pozostawieniu w przegęszczeniu młodszych klas wieku.

Skutki takiego działania są ewidentne szkodliwe, o czym wspomniano już wcześniej.

Ogólne osłabienie tak zagospodarowanych drzewostanów powoduje wzmożone wydzielanie się posuszu, co powoduje korzystniejsze warunki dla występowania szkodliwych owadów, a w szczególności szkodników wtórnych.

W tej sytuacji zrozumiałe się staje, jak ważną sprawą jest wykonywanie planów urządzania gospodarstwa leśnego. Często niewykonanie w odpowiednim czasie trzebieży powoduje już nieodwracalną sytuację dla zdrowotności i jakości technicznej drzewostanu, jak też często jest przyczyną jego zagłady od okiści czy silnych wiatrów.

Odrębną sprawę stanowią drzewostany chore lub bardzo podatne na choroby, wymagające cięć sanitarnych.

Należą do nich drzewostany na gruntach porolnych, opanowane przez hubę korzeni, opieńkę, będące pod wpływami szkodliwych emisji przemysłowych, na terenach o nie uregulowanych stosunkach wodnych, na obszarach po gadacjach szkodliwych owadów lub też podlegające innym ujemnym wpływom.

Te drzewostany wymagają stałego uprzątania drzew osłabionych i obumierających.

Przy wszelkich założeniach rozmiarów użytkowania lasu, jeśli mamy na względzie stan sanitarny lasu, cięcia sanitarne muszą być w pełni wykonywane, podobnie jak pozyskanie użytków przygodnych, pochodzących z przypadkowych, losowych przyczyn.

Niewykonywanie cięć tej kategorii, tj. cięć sanitarnych i użytkowania przygodnego, powoduje największe zagrożenie dla lasu, ponieważ tutaj wydziela się najwięcej drzew zasiedlonych przez szkodniki wtórne.

Obecnie leśnictwo nasze nie ma jeszcze wskaźników określających dopuszczalne ilości posuszu w lesie, który można uznać za gospodarczo znośny. Wskaźniki takie powinny być opracowane, uwzględniając proporcje klas wieku, zdrowotność lasu, skład gatunkowy, jak też rodzaj siedliska. Należy bowiem zdać sobie sprawę, że jest zjawiskiem normalnym w lesie wydzielanie się pewnej ilości posuszu. Chodzi tylko o to, aby określić, do jakiej granicy jego ilości nie świadczą o stanie zagrożenia lasu.

W działalności wykonawczej z zakresu użytkowania lasu niezmiernie ważną sprawą dla stanu sanitarnego lasu jest pełne respektowanie ostrego reżimu higieny lasu, a więc wykonywanie korowania pniaków, szybki wywóz surowca z lasu, uprzątanie odpadów zrębowych i czubów ściętych drzew.

Prawidłowy kompleks działań z zakresu rozmiaru użytkowania lasu może być stymulatorem należytego jego stanu sanitarnego. W związku

z tym uważam, dla zapewnienia właściwego stanu sanitarnego lasu, za bezwzględnie konieczne respektowanie następujących zasad:

1. Pełne przestrzeganie założeń planów urządzania gospodarstwa leśnego, głównie w zakresie etatów użytkowania rębnego i etatu powierzchniowego w użytkowaniu przedrębnym. Za podstawę działania należy przyjąć przestrzeganie zasad właściwego zagospodarowania lasu.

2. Presja na pozyskanie określonych sortymentów czy gatunków nie może mieć miejsca i przy realizowaniu pozyskiwania drewna należy uwzględniać nadrzędne racje hodowli i ochrony lasu. Doraźne pozyskiwanie określonych sortymentów i gatunków jest działaniem krótkowzrocznym i musi się w przyszłości odbić negatywnie na stanie lasu. W tym względzie co najwyżej może być zalecenie odnośnie do pozyskania wymaganych sortymentów.

3. Porządkowanie stanu sanitarnego lasu musi być potraktowane priorytetowo, przy czym jednak należy dążyć, aby właściwy stan sanitarny osiągnąć głównie przez cięcia pielęgnacyjne, natomiast cięciami sanitarnymi należy objąć przede wszystkim drzewostany faktycznie osłabione i chore. Zamykanie się corocznie tylko w kręgu cięć sanitarnych, z ograniczeniem cięć pielęgnacyjnych, jest niewłaściwe i nie daje żadnych perspektyw do szybkiej poprawy stanu zdrowotnego i sanitarnego lasu.

4. Przy pozyskiwaniu drewna należy w pełni respektować zasady higieny lasu.

5. Wprowadzić zasadę premiowania podobnie jak przy pozyskiwaniu sortymentów cennych i eksportowych, również za efekty osiągane w zakresie hodowli i ochrony lasu, tj. premiować również prace pielęgnacyjne, odnowieniowe i utrzymanie właściwego stanu zdrowotnego i sanitarnego lasu.

W polityce gospodarki leśnej nie może być w żadnym wypadku prymatu użytkowania lasu nad hodowlą i ochroną lasu, bowiem bez intensywnej działalności w tych dziedzinach perspektywiczne użytkowanie lasu nie będzie miało ani odpowiedniej ilości surowca ani jego jakości.

Ponadto należy pamiętać, że sprawy gospodarki leśnej, jej jakości są sprawą ogólnospołeczną, las bowiem jest źródłem surowca drzewnego, który może być odtwarzany w odpowiedniej ilości i jakości dla następnych pokoleń jedynie przy prawidłowej gospodarce leśnej.

Trzeba też stale pamiętać, że las pełni wiele nadzwyczaj istotnych funkcji ochronnych i społecznych, stąd ważną sprawą jest prawidłowa hodowla, pielęgnacja i ochrona lasu.

W problematyce tej dominujące znaczenie ma odpowiednia polityka w zakresie rozmiaru użytkowania lasu, który może być stymulatorem właściwego stanu sanitarnego i zdrowotnego lasu.

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego 15 listopada 1983 r.